

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ БАЗОВОГО РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

к.пед.н., доц. Хом'юк І.В., к.т.н., доц. Хом'юк В.В.
Вінницький національний технічний університет

Постановка проблеми. Нині обсяг знань зростає дуже швидко, і за той короткий термін навчання у стінах ВНЗ студенти не в змозі набути того об'єму знань, якого вистачить на весь термін їх професійної діяльності. Саме тому, першочергове завдання інженерної професійної освіти України сформувати у майбутніх фахівців технічних спеціальностей прагнення до безперервного оновлення знань, умінь та навичок. Разом з тим, входження України до Болонського процесу, висунуло нові показники до якості професійної освіти, провідними серед яких виділено *мобільність* та адаптованість особистості майбутнього випускника до мінливих умов динамічного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню формування професійної мобільності приділяють увагу все більше коло вчених. Варто підкреслити у цьому напрямку наукові доробки вчених нашої держави – Л. Сушенцевої, Е. Сайфутдиной, Н. Коваліско, І. Шпекторенко. У країнах близького зарубіжжя проблемами мобільності, в тому числі й професійної, займаються Л. Горюнова, Н. Мерзлякова, Н. Василенко, С. Каплина, С. Кугель. У працях цих учених відображено пошук нових підходів до формування професійної мобільності фахівців, проте питання формування базового рівня професійної мобільності фахівців технічного профілю залишається відкритим, а зокрема вплив на це новоутворення, фундаментальних дисциплін, в більшості випадках, загалом не розглядається.

Мета статті – розкрити результативний аспект взаємозв'язку виділених нами структурних компонентів базового рівня професійної мобільності майбутніх інженерів.

Виклад основного матеріалу. В контексті проблеми формування професійної мобільності (ПМ) для визначення її структури скористаємося висновками, яких дійшов у своїх дослідженнях І. В. Шпекторенко [1]. Згідно з цими висновками, структура ПМ складається з двох систем. Одна система складається з певних стійких процесів, які тривають у професійному середовищі та розвитку спеціаліста, в якому розвивається мобільність і друга – з професійно мобільних якостей особи, які визначають мобільність, і розвиваються у неї під час її перебування у певному професійному середовищі. З'ясуємо які процеси впливають на професійну мобільність майбутнього інженера. На нашу думку, підґрунтям для формування професійної мобільності є *професійна орієнтація* та *професійна мотивація*, основи яких починають закладатися ще в стінах школи. Щодо першої складової, то на сьогоднішній день вона перебуває в плачевному стані. Школа сьогодні не достатньо навчає учнів приймати рішення, використовувати інформаційні та комунікаційні

технології, критично мислити, орієнтуватись на ринку праці, профорієнтаційна робота перебуває в неналежному стані.

Процес професійної підготовки майбутнього фахівця починається саме зі школи. Так, саме під час навчання в школі майбутні абітурієнти роблять чи не найважливіший вибір свого життя – вони обирають свою майбутню професію. На їх вибір впливають сімейні традиції, вчителі і батьки, товариші, власні вподобання тощо. Ставлення молоді до майбутньої професії, яке виникає ще у школі, має розглядатися як одна із психологічних умов формування професійних інтересів у майбутніх фахівців. Професійні інтереси виступають не просто як низка нахилів і прагнень, а як система стимулів, котра сприяє розвитку світогляду, надбанню професійних знань, поліпшує пізнавальну активність, визначає ставлення особистості до професійної діяльності, викликає прагнення до оволодіння професією і як результат забезпечує формування професійної мобільності.

Слід відмітити, що друга складова, а саме *професійна мотивація*, подальшого розвитку набуває під час навчання у ВНЗ. До наступних процесів формування професійної мобільності у стінах ВНЗ ми вважаємо, доцільно віднести *професійну адаптацію*, маючи на увазі адаптацію до навчання в технічному закладі.

При підготовці фахівця у вищому навчальному закладі здійснюється активний пошук можливостей розвитку, формування системи ціннісних орієнтацій, моделювання свого майбутнього, формування образу майбутньої професії. Саме на цьому етапі надзвичайно важливо сформувати у студентів внутрішнє усвідомлення багатоваріантності можливостей розвитку, уміння співвідносити особисті ціннісні орієнтації із загальнолюдськими, уміння сприймати світ в русі, пристосовуватися до нестримно змінних умов, тобто формувати професійну мобільність [2, 115]. Звідси все частіше саме у педагогічному контексті виникає питання: чого і як вчити студентів у вищих навчальних закладах для того, щоб вони, ставши професійно компетентними фахівцями, були конкурентоспроможні на ринку праці, а головне – професійно мобільні, готові до професійного кар'єрного зростання, здатні до творчого мислення.

Більша частина проблем у навчанні студента вищої школи викликана несвідомим вибором спеціальності. Ряд психолого-соціологічних досліджень показують, що далеко не всі студенти цілком свідомо обрали ту спеціальність, якій навчаються. Причому їхня кількість, судячи з відвідування занять і з власних висловлювань про бажання вчитися, значна на першому курсі. Поступивши до вищого технічного навчального закладу, досить часто не маючи ніякого уявлення про свою майбутню професію, перша зустріч першокурсників відбувається із викладачами фундаментальних дисциплін. І саме на їх плечі лягає «турбота» про першокурсників. Вони мають допомогти новоспеченим студентам адаптуватися до навчання у ВНЗ, яке суттєво відрізняється від шкільної системи, розібратися з тим, що за професію вони обрали, яке її місце, значення в професійній освіті, прищепити по можливості любов та повагу до неї. Ставлення до професії є необхідною передумовою для розвитку професійної мотивації, яка є підґрунтям для розвитку професійної мобільності майбутнього фахівця.

Завдання вищого навчального закладу – не тільки дати студентам знання, сформувані вміння і розвинути навички, але й виробити у них постійну звичку

самостійно поповнювати знання і забезпечити перенесення цієї звички у свою майбутню виробничу чи дослідницьку діяльність.

На розв'язання поставленого завдання спрямовано зусилля багатьох викладачів фундаментальних дисциплін. Дослідження показують, що першокурсники не завжди успішно засвоюють знання зовсім не тому, що отримали слабку підготовку в ЗОШ, а тому, що у них не сформовані такі риси особистості, як готовність до навчання, здатність вчитися самостійно, контролювати і оцінювати себе, володіти своїми індивідуальними особливостями пізнавальної діяльності, уміння правильно розподіляти свій робочий час для самостійної підготовки. Привчені до щоденної опіки і контролю в школі, деякі першокурсники не уміють приймати елементарні рішення. У них недостатньо розвинуті навички самоосвіти і самовиховання. Багато першокурсників на перших порах навчання зазнають великих труднощів, пов'язаних з відсутністю навичок самостійної навчальної роботи, вони не уміють конспектувати лекцію, працювати з підручниками, знаходити знання у першоджерелах, аналізувати інформацію великого об'єму, чітко і ясно висловлювати свої думки. Одним з основних завдань роботи з першокурсниками є розробка і впровадження методів раціоналізації і оптимізації самостійної роботи.

Проводячи дослідження професійної мобільності майбутнього інженера ми виділили в її структурі наступні компоненти:

Професійно-мотиваційний компонент включає мотиви, мету, потреби в професійному навчанні, вдосконаленні, самовихованні, саморозвитку, ціннісні установки актуалізації в професійній діяльності. Він припускає наявність інтересу до професійної діяльності, який характеризує потребу людини в знаннях, в оволодінні ефективними способами організації професійної діяльності.

Когнітивний компонент – розкривається як наявність знань і здатність застосовувати їх в професійній діяльності, передбачає сформованість сукупності теоретичних та практичних знань. Разом з тим, когнітивний компонент повинен забезпечити вільне володіння майбутнім інженером уміннями опрацювання інформації та роботи з інформаційними об'єктами, які відповідно впливають на навички вдосконалення професійних знань і умінь.

Діяльнісний компонент розуміється нами як сукупність умінь, навичок, які актуалізуються в процесі здійснення професійної діяльності. У зв'язку з цим, сформованість діялісного компоненту професійної мобільності майбутніх інженерів сприятиме їх мобільності у виконанні професійних функцій, що реалізовуватимуться завдяки комплексу умінь, навичок способів дій, набутих в процесі професійної підготовки у ВНЗ.

Вважаємо, що для ефективного здійснення професійної діяльності у майбутніх інженерів необхідно сформулювати також протягом першого року навчання – прагнення до поновлення власних знань у відповідній галузі. Зрозуміло, що майбутній фахівець буде поповнювати свій багаж знань із відповідної професії тільки тоді, коли він дійсно задоволений вибором своєї спеціальності, вона йому подобається, він вбачає сенс своєї професійної діяльності і постійно прагне бути конкурентоспроможним, незважаючи на швидкий темп розвитку науково-технічної бази. Стає зрозуміло, що все це досягається завдяки сформованій професійній мотивації, яка на нашу думку, визначає готовність майбутнього фахівця технічного

профілю до професійної мобільності, а усвідомлення студентом змісту своєї професійної діяльності визначають *гностичний компонент* професійної мобільності.

Узагальнюючи наукові психолого-педагогічні підходи до визначення поняття «професійна мобільність» та її формування, ми наводимо схему (рис.1), яка відображає складність та багатоаспектність даного процесу, поєднує процеси, які впливають на професійну мобільність майбутнього інженера, професійно мобільні якості майбутнього фахівця складові та їх взаємодію.

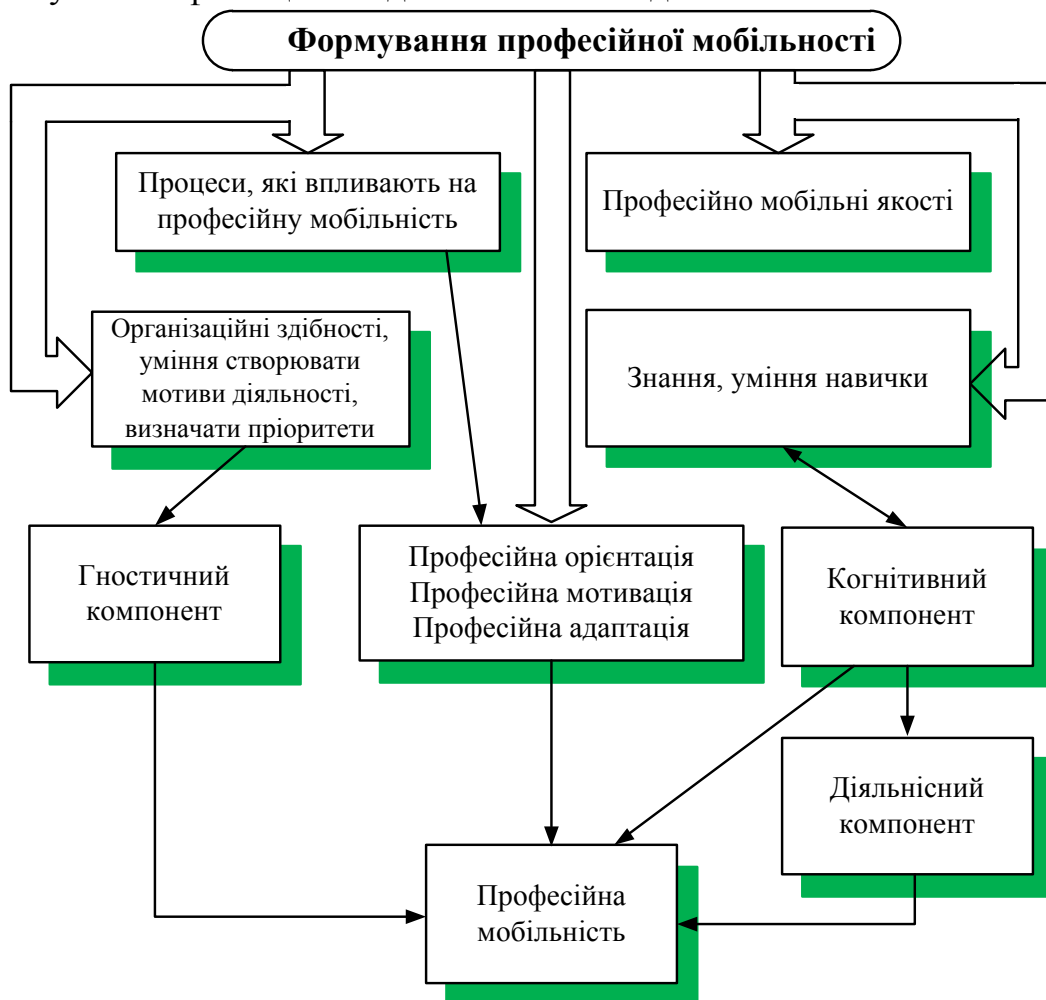

Рис. 1. – Взаємодія складових формування базового рівня професійної мобільності

Висновки. Таким чином, формування професійної мобільності майбутніх фахівців технічного профілю, а саме інженерів має співпадати з процесом професійної підготовки студента і забезпечуватись логікою побудови навчального процесу протягом всіх років навчання.

Список літератури:

1. Шпекторенко І. В. Поняття та структура феномену професійної мобільності державного службовця /І. В. Шпекторенко //Університетські наукові записки, 2007, №4 (24). – С. 467 – 472.
2. Іванченко Є. А. Професійна мобільність майбутніх фахівців: навчальний посібник / Є. А. Іванченко. – Одеса: СМІЛ, 2004. – 120 с.